
Review: Slovenske podeželske kulturne pokrajine

Reviewed Work(s): Kulturne pokrajine v Sloveniji Knjižna zbirka Geografija Slovenije 5 by Mimi Urbanc

Review by: Boštjan KERBLER - KEFO

Source: *Urbani Izziv*, Vol. 14, No. 1, Prostorsko planiranje v mejah zakona / Physical planning within the bounds of law (junij 2003), pp. 89-91

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180841>

Accessed: 04-07-2025 08:54 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at



This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.



Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

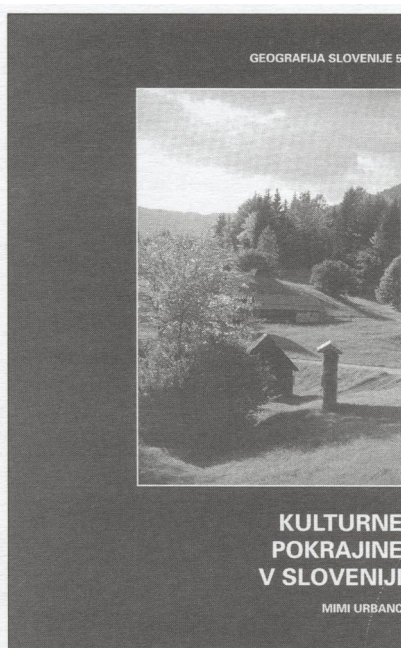
Boštjan KERBLER - KEFO

Slovenske podeželske kulturne pokrajine

**Mimi Urbanc (2002) Kulturne pokrajine v Sloveniji,
Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Knjižna
zbirka Geografija Slovenije 5, Ljubljana**

Knjiga Kulturne pokrajine v Sloveniji je knjižna priredba avtoričinega magistrskega dela z naslovom Poskus tipologije podeželskih kulturnih pokrajin v Sloveniji. Izšla je kot peta knjiga v zbirki Geografija Slovenije pri Geografskem inštitutu Antona Melika ZRC SAZU. Obsega 224 strani, 10 poglavij in je primer sistematičnega raziskovanja ter sistematičnega in jedrnatega podajanja raziskovalnih rezultatov. Predmet preučevanja je le podeželska ali ruralna kulturna pokrajina in ne tudi urbana. Za avtorico je namreč kulturna pokrajina rezultat vzajemnega delovanja naravnega okolja in človekovih družbeno-gospodarskih značilnosti, pri čemer je naravno okolje temelj, ki ga je človek spreminjal. Podeželske pokrajine izkazujejo mnogo večjo pestrost in odvisnost od naravnih razmer kakor urbane kulturne pokrajine. Poleg tega zavzema podeželje velik del Slovenije.

Čeprav avtorica ugotavlja, da so slovenske kulturne pokrajine zelo kompleksne, da izkazujejo večdimenzionalnost in zahtevajo celostni pristop preučevanja, si je zastavila zelo širok in zahteven cilj (mogoče celo preširok in prezahteven): dobiti celostno podobo slovenskih podeželskih kulturnih pokrajin. Cilj želi doseči z uresničevanjem in postopno vsebinsko razširitvijo posameznih specifičnih ciljev. Na podlagi analize morfologije kulturne pokrajine v Sloveniji najprej opredeli naravne in druž-



bene prvine kulturne pokrajine. Med naravnimi prvinami preuča reliefne (nadmorska višina, nakloni, ekspozicija, genetski in morfološki tipi reliefa), podnebne (padavine, zračne temperature, sončno obsevanje, podnebni tipi, mikroklima), hidrološke, pedološke in vegetacijske prvine. Med njimi posebej poudari nadmorsko višino, naklon, podnebje, mikroklimatske razmere, vode, sušo in prst kot omejitvene dejavnike pri oblikovanju kulturnih pokrajin. Družbene prvine razčleni na gospodarske (raba tal, poljska razdelitev, industrializacija), prebivalstvene, naselbinske (tipi podeželskih naselij, tipi hiš in gospodarskih poslopij) in komunikacijske (prometne poti). Pri opredelitvi posameznih

prvin se sicer v glavnem opre na najpomembnejša spoznanja raziskovalcev, ki so v geografski znanosti največ prispevali k preučevanju posameznih prvin kulturne pokrajine, podaja pa tudi pomembne ugotovitve raziskovalcev sorodnih strok. Takšen interdisciplinarni pristop je sicer zaradi celovitosti obravnavane problematike nujen, vendar pri opredelitvi nekaterih prvin ugotovitve avtorjev negeografskih strok povsem prevladujejo. Pogosto so njihove ugotovitve citirane kot edine, čeprav so se z njihovim preučevanjem ukvarjali tudi slovenski geografi in pri tem prišli do pomembnih spoznanj. Kljub vsemu so ugotovitve avtorjev sorodnih strok vpete v kontekst preučevanja kulturne pokrajine, ne da bi pri tem izkrivile geografsko vsebino. Menimo tudi, da bi bilo treba vključiti več različnih spoznanj, zlasti pa vzpostaviti kritičen odnos do citiranih spoznanj različnih avtorjev.

Avtorica navede za vsako prvino le najbolj splošne značilnosti in najpomembnejše ugotovitve, zato manjka kartografska predstavitev večine prvin. S tem bi dobilo besedilo zgolj spremljevalni pomen oziroma bi v njem povzela glavne značilnosti posamezne prvine in jih prikazala na kartografskem gradivu (npr. karta nadmorskih višin, karta ekspozicij, padavinska karta, karta hidrografskega omrežja, karta rabe tal, poljske razdelitve, naselbinskega sistema itd.).

Kartografsko gradivo, referenčna kompleksnost in kritično vrednotenje spoznanj manjkajo tudi pri prikazu oblikovanja kulturnih pokrajin v posameznih zgodovinskih obdobjih (od predslovanskega do socialističnega obdobja) in pri opredelitvi ter vrednotenju sodobnih procesov in zakonitosti pri oblikovanju in spreminjanju kulturne pokrajine v Sloveniji na splošni ravni. Med procesi spreminjanja podeželske kulturne pokrajine poudari ogozdovanje, ozelenjevanje, intenzifikacijo in specializacijo v kmetijstvu ter propadanje arhitekturne dediščine.

Preden se avtorica z oblikovanjem lastne tipologije loti določanja tipov slovenskih podeželskih kulturnih pokrajin, opozori, da se je v Sloveniji na stičišču štirih velikih naravnogeografskih enot (Alpe, Dinarsko gorovje, Panonska nižina in Sredozemlje) in štirih kulturnih prostorov (slovanski, germanski, romanski in madžarski) razvilo nepregledno število tipov kulturnih pokrajin in da doslej še nobena veda ni dala ustrezne tipologije kulturnih pokrajin s popolno hierarhijo. S tem poudari pomen svojega dela, obenem pa tudi njegovo zahtevnost. Menim, da avtorica tako med drugim opraviči pomanjkljivosti lastne tipologije, ki izvirajo med drugim tudi že iz temeljnega cilja raziskave. Ugotavljam namreč, da je bilo zaradi kompleksnosti predmeta preučevanja za raziskavo izbrano preveliko območje. Avtorica se pri izboru meril tipizacije pri upoštevanju naravnih prvin povsem, zlasti pa nekritično opre na regionalizacijo in tipizacijo pokrajin, ki so ju naredili na Geografskem inštitutu Antona Melika ZRC SAZU in Inštitutu za geografijo. Edini argument, ki ga poda, je, da »združujejo pokrajinski tipi najosnovnejše naravne značilnosti, torej vse naravne prvine, ki sem jih opredelila v uvodnem delu« (str. 46). Obe merili dopolni z razdelitvijo pokrajinskih tipov po reliefnih enotah, pri tem pa premalo na-

tančno pojasni izbor devetih tipov reliefnih enot. Dobila naj bi jih na temelju primerjav med kulturnimi pokrajinami (?) in razlikami med njimi na določenih tipih reliefa.

Če avtorica ni uporabila kartografskega gradiva pri opredelitvi prvin kulturne pokrajine, bi jih morala vsekakor za predstavitev prostorske razporeditve izbranih osmih kriterijev tipizacije. Pomen rabe kartografskega gradiva sicer sama navaja pri izboru družbenih prvin kot meril tipizacije: »Na te tipe (23 enot, ki odsevajo naravne prvine kulturnih pokrajin, op. av.) sem v naslednjih korakih žvpela' zemljevide družbenih prvin pokrajine. Najprej rabo tal, kjer sem uporabila zemljevid najpomembnejše rabe tal leta 1994 (Gabrovec, Kladnik, 1998), ki upošteva rabo tal glede na orne ekvivalente« (str. 47). Kartografskega gradiva kljub vsemu ne priloži.

Poleg omenjene členitve na zemljiške kategorije kot četrtega merila tipizacije je peto merilo členitev na tipe poljske razdelitve (avtorica se je v celoti oprla na Ilešičeve Sisteme poljske razdelitve na Slovenskem iz leta 1950), šesto členitev na tipe naselij (povzeto po Drozgu, 1995, 1998), sedmo členitev na prebivalstvene značilnosti (Perko, 1998) in osmo merilo členitev na tipe hiš (Drozg, 1998). Menimo, da sta poljska razdelitev in tip tradicionalne hiše manj ustrezni merili, saj sta se ti dve družbeni prvini v procesu preobrazbe tradicionalne kulturne pokrajine v moderno že zelo preoblikovali.

S prepletanjem izbranih meril se izoblikuje 322 različnih tipov podeželskih kulturnih pokrajin, ki jih avtorica združi v 20 skupin po načelu podobnosti. Skleпам, da je pri tem delovala po lastni presoji, zaznavi in lastnem razumevanjem prvin kulturnih pokrajin. Tipologijo opre na naravnogeografsko regionalizacijo in tipizacijo, v naslednjem koraku pa na reliefni tip.

Pri odločitvi izhaja iz domneve, da naravne prvine v splošnem pomembno vplivajo na družbene prvine in s tem na oblikovanje kulturne pokrajine. Meni, da naj bi bila končna slika podobna, tudi če bi ubrala nasprotno pot: najprej členitev po družbenih in nato po naravnih prvinah.

Avtorica za morfološko analizo izbere na temelju pogostosti in raznovrstnosti po en tip konkretne kulturne pokrajine v vsakem pokrajinskem tipu, skupno 9 primerov na ravni naselja in pripadajočega zemljišča. Zajete so bile kulturne pokrajine v različnih pokrajinskih enotah, reliefnih oblikah, z različno poljsko delitvijo, različnim tipom naselja, različno prebivalstveno dinamiko in različno stavbno dediščino. Avtorica navaja, da je izbor zajel primere, ki kažejo že znotraj sebe veliko pestrost. Namen analize je dobiti čim bolj natančno sliko izbranega tipa in s tem informacijo o povezanosti naravnih in družbenih prvin kulturne pokrajine. Analiza je zelo sistematična: vsebinski sklopi si pri vsakem primeru sledijo v enakem zaporedju, zaradi česar je omogočena višja stopnja primerljivosti ugotovitev, podkrepljena je z nazornim slikovnim, kartografskim in grafičnim gradivom, pri čemer si sledijo digitalni aeroposnetek, fotografija dela preučevane pokrajine z najbolj značilnimi elementi, kartografsko gradivo (digitalizacija aeroposnetka) in grafično gradivo, kar poveča stopnjo vizualizacije in razumevanja analize ter ugotovitev. Vprašljivo pa je avtoričino stališče, da lahko ugotovitve iz konkretnega primera apliciramo na druge tipe kulturne pokrajine v izbrani naravnogeografski enoti. Sama je namreč že ugotovila, da so kulturne pokrajine zelo raznolike in da obstaja znotraj določene naravnogeografske enote več skupin kulturnih pokrajin, znotraj njih pa še več tipov kulturnih pokrajin z različnimi naravnimi in družbenimi prvinami.

Sklepno poglavje ni ponavljanje ali celo dobesedno prepisovanje ugotovitev iz prejšnjih poglavij, ampak sintezna razširitev metodoloških, teoretičnih in empiričnih spoznanj. Jasnega odgovora na zastavljeno raziskovalno vprašanje vseeno nismo našli. Pojavlja se nam dvom, ali je glavni cilj raziskave sploh (v celoti) dosežen.

Vrednotenje lastnega dela poda avtorica v zadnjem odstavku sklepne- ga dela: »Kulturna pokrajina je kompleksna celota, ki zajema vse kar se dogaja v naravnem okolju in v družbi. Njeno obravnavanje zahteva temeljito in vsestransko preučevanje. Ta knjiga je le droben kamenček v mozaiku ali pa začetek natančnega raziskovanja« (str.

151). Menimo, da tako poudari pomembnost svojega dela, - ga hkrati upraviči in/ali opraviči, obenem pa odpira problem za nova tovrstna raziskovanja.

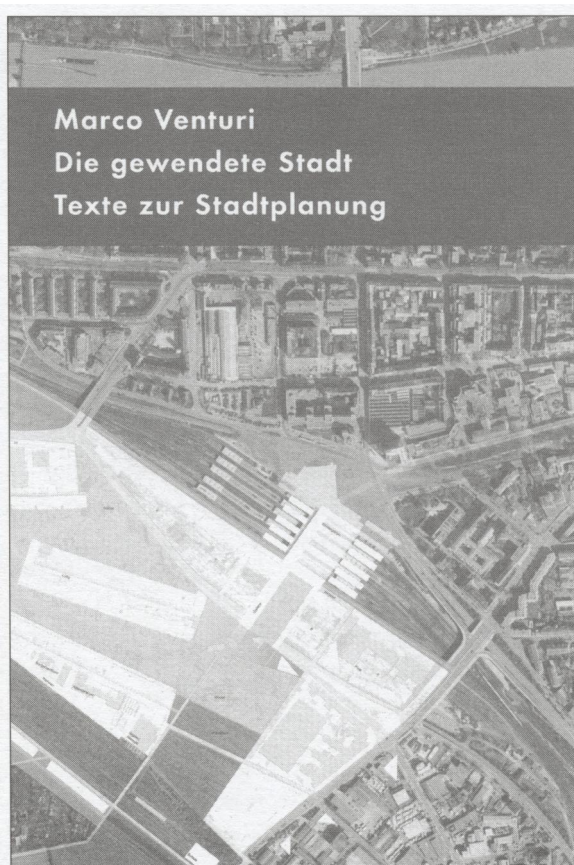
Boštjan Kerbler - Kefo, prof. geogr. in prof. zgod., Urbanistični inštitut RS, Ljubljana
E-pošta: kefo@urbinstitut.si

Boštjan KERBLER - KEFO

Obrnjeno mesto

Marco Venturi (2003) *Die gewendete Stadt, Texte zur Stadtplanung*, Aschenbeck & Holstein, Delmenhorst/Berlin

Marco Venturi razpravlja v svoji knjigi o notranji logiki razvoja mest *Die gewendete Stadt, Texte zur Stadtplanung*. Pri tem se osredotoča predvsem na procese, ki vodijo k novi organiziranosti mest in novih mestnih vzorcev, kar naj bi sprožalo nova razmišljanja o mestnem načrtovanju. Avtor apelira tudi na premišljene analize razvojev, ki sicer potekajo brez načrtovanja. Ne izkazuje obžalovanja za izgubljenimi slikami evropskega mesta, saj je po njegovem mnenju dobilo nov pomen v omrežju razvojnih mrež. V žarišču analize so na eni strani zastarele, zlasti tradicionalne infrastrukture mesta, na drugi strani pa njihovo prekrivanje z novo regionalno geometrijo in novo logiko lokacij, ki se razvijajo zunaj mest, čeprav pogosto zunaj njihove demo-



kratične kontrole. Avtor zato odpre razpravo o odgovornosti načrtovanja v demokratični družbi. Ponuja drugačen pogled na mesto in odpira poti za nova razumevanja mesta in načrtovalskega poklica.

Knjigo sestavljajo na 90 straneh štiri vsebinska poglavja: Oblika preoblikovanja, Mesta brez inovacij, Novo mesto in stara demokracija ter Mesto razlik. Napisana je v jasnem in razumljivem jeziku.

Marco Venturi je član Akademije umetnosti. Na univerzah v Alžiru, Benetkah, Dortmundu in na Dunaju je predaval mestno zgradbo, trenutno pa dela v številnih državah in mestih kot svetovalec in samostojen mestni planer.

Boštjan Kerbler - Kefo, prof. geogr. in prof. zgod., Urbanistični inštitut RS, Ljubljana
E-pošta: kefo@urbinstitut.si